

ELMER ISTVÁN

Íme, a fiam

A kérdés végigsuhogott a falun, pedig nem volt benne semmi rendkívüli: „Mind a három?” Mégis, az ember újra és újra megbotránkozik a szerencsétlenségen. Mihály, vagy ahogy említették a nevét, Michael volt közülük a legidősebb, ő még a Donkanyarnál... Elég volt ennyit mondani, s mindenki lehajtotta a fejét. „Azt írták, eltűnt...”, s az asszony ezzel mintha biztatást várt volna: a fronton eltűnni kész szerencse, nem halt meg, egyszerűen csak eltűnt, ha valaki eltűnik, ugyanúgy elő is kerülhet. Amíg nem hozzák haza a koporsóját, vagy nem mondják, hogy látták a sírját, rajta a nevével, igen, ő volt, minden adat megfelel, családi név, keresztnév, születési év...– addig még lehet... A gyerek ott szaladgált, nem értett semmit az életből, vagy csak a felnőttek gondolták ezt, valamiféle föloldozásként a fájdalomra.

Aki eltűnt, bizonyára hadifogságba esett, reménykedtek mások is, s úgy tettek, mint ez az asszony. Meleg időben kiakasztotta Michael ruháit a napra a molyok ellen, s hogy az állásban ne dohosodjon meg. Ha a gyerek nem fogadott szót, megcsóválta a fejét, aztán szigorúan ránézett. „Na, megállj, majd megmondom apádnak, milyen gyerek voltál!” – de azzal a mozdulattal föl is kapta, s jó erősen a melléhez és a nyakához szorította, hogy a kicsi csak az ölelést érezze, s ne lássa az arcát. Kín kígyózott azon lefelé, a tudás fájdalma. Mert hiszen tudta.

Az asszony testében örül, és ha úgy fordul, testében sajog minden fájdalom. Nem kell hozzá szó, hivatalos katonai értesítés, tudja női természetével, hogy amikor végigsimítja a napra kitett kabátot, leveri róla a port, ezzel a mozdulattal öleli Michaelt, öleli, ami még ölelhető belőle.

Johannt – mert hiszen így szólították a sorban következő fiúgyermeket – a kárpáti hadseregbe hívták be 1944-ben. „Drága jó szüleim – így a tábori levelezőlap –, odahaza, Kisdorogon nem lehet látni ekkora hegyeket. Van itt egy hatalmas szikla, Napóleon sziklájának nevezik. Azt mondják, azért, mert amikor a francia császár Oroszország ellen vonult, felmutatott rá: 'olyan rendíthetetlenül áll ott, mintha belőlem faragták volna'. De azt is mondják, később csúnyán megverték, s amikor visszafelé menekült, már észre sem vette a szikláját. Mi meg itt egy betonbunkerben szorongunk, s lessük, hogy ne jöhessenek át az oroszok.”

De átjöttek. Johann fogságba esett. Körbezárták a bunkert. Kiáltások ismeretlen nyelven: davaj, davaj! Nincs remény, ha nem adják meg magukat, közjük dobnak egy kéziгранátot...

Amikor föltartott kézzel elsőnek kilépett a bunkerből – „melyikünk kezdje a sort?”, Johann azt kérdezte: kinek van családja, s miután mindegyik katona föltette a

kezét, elindult kifelé –, arra gondolt, talán még hallani fogja a sorozat hangját, de azt már nem tudja, hogy ez a neki szánt lövések hangja... hát így végzi, s egyszeriben odahaza a száradt virágok illatát érezte, amint körbefonják a szentképet: Gott im Himmel... belekeveredik a keresztelővíz párája, s a megszentelt vízé, melyet a pap a koporsójára szór.

Moha, eleven, puha, zöld moha... ezt látta még, a legsúlyosabb pillanatokban az érzékelés irracionális átrendeződésével. Nem halt meg. A homokszínű pufajkások nem lőttek, elhajtották őket. Aztán hónapokkal később – hány hónap, hány nap, mennyi álmatlanság odahaza? – tábori egyenlevelezőlap: „Jól vagyok, nem szenvedek semmiben hiányt, szeretettel csókollak benneteket, fiatok: Johann.”

„Kábi, Kábi, jönnek az oroszok!” – rázta föl az anyja a három fiú közül a legkisebbet, ő maradt otthon, megszökött, minden elől megszökött, „legalább te, kisfiam”, fogta tenyerébe anyja az arcát, s úgy sajgott az asszony mindenestül, hogy ezt már a férje sem bírta, rácsapott az asztalra az öklével, „hogy a herkópáterét ennek a világnak!” – üvöltötte, mire az asszony felsikoltott: „Jaj, ne, Michael, ne tedd, minden káromlás elveszejt egy embert!”

Kábi fölkapta a ruháját, eliramodott a szőlőhegyre, s meghúzta magát a pincében. De korán jött ki, egy orosz járőr elfogta. „Láttuk, amint Baja felé hajtották őket.”

Az asszony átment a szomszéd szobába, lefogta férjét, az öreg Michaelt, hogy kárt ne tegyen magában vagy a világban. „Mind a hármat? Mind a hármat!” – és verte az asztalt, a borosüveget ledöntötte a földre, nem kellett neki az ital, „mind a hármat! mind a hármat!” – és verte öklével a fájdalmát Isten mellének. Kábi még a vagonban meghalt, mielőtt a lágerbe érkeztek volna. Tífuszt kapott, hamar elvitte.

Nem tudom, mindezt láttam-e akkor, mert én vagyok a kisfiú, Michael fia, anyám arca vékony volt, és minden reggel átkötötte kendővel, az öreg Michael meg csak verte az asztalt, verte, verte, fölgazosodott a parcella, de nem bánta, nagymama meggyúrta a tésztát, aztán elsielt a májusi litániára, „belebolondult szegény férjem, belebolondult”, s amikor hazatért, ugyanúgy találta az asztal mellett.

„Johann!” – és mintha az öreggel együtt a szék, az asztal, a gyúrt tészta, a fölgazosodott parcella is fölkeltek volna, amikor a fia megjelent a veranda előtt az udvaron.

„Johann, Johann!” – és szaglászta, nyelvével, nyálával végigcsorgatta a férfit, „fiam, fiam!”, és senki nem tudta megmondani, honnan támadt benne az erő, fölkapta a megöregedett arcú férfit, kirúgta a kapuszárnyat, és rohant, rohant avval a vékony testtel a templomig, zümmögött az asszonyok hangja, „üdvözlégy Mária, malasztal teljes”, túlment a kórus alatt, középre, a két padsor között, térde megroggyant, de odatartotta a testet az oltár elé: „A fiam, íme, a fiam!”

Amikor Johann megerősödött, eltelt talán egy év is, átjött hozzánk, úgy estefelé, anyám éppen az aludtetejet öntötte át, csönd volt, hallottam a kredencen a porcelánóra mutatójának ugrását, Johann megállt, nem messze a bejárattól, megvárta, míg anyám leteszi a korsót, „Anna, mi maradtunk, ha te is úgy gondolsz, talán megpróbálhatnánk együtt...”

Így tért vissza az apám.